

 PEYGAMBERİMİZİN AKRABALARINA MUAMELESİ Rızkının çoğalmasını, ömrünün uzamasını isteyen kimse, akrabasını kollayıp gözetsin.”
Buhârî, Edeb 12 İslâm ahlâk literatüründe akrabalık ilişkilerine riayet veya akrabalık bağı anlamında “sıla-i rahim” tabiri kullanılır. Arapçada sıla, bağ; rahim ise akrabalık demektir. Akrabalığın rahim kelimesiyle ifade edilmesi insan oğlunun bir anadan gelmesiyle yakından alâkalıdır. Yani birbirine akraba olan kimseler, bu akrabalığın nereden başladığını, kaç nesildir devam ettiğini öğrenmek için bir araştırma yapsalar, sonunda onun aynı rahimde nihayete erdiğini görürler. Bir başka ifadeyle rahim, akrabalığı sağlayan şeydir. Ayrıca rahim Allah'ın Rahman ve Rahîm isimleriyle aynı kökten türeyen bir kelimedir. Canlı varlıkların yaratılışı ve hayatlarını idame ettirebilmeleri, Allah'ın merhamet sıfatının bir tecellisidir. Hâdiseye bu zaviyeden bakınca eşref-i mahlukât olan insanın fizikî âlemde ilk yaratıldığı ve barındırıldığı yere rahim denmesinin anlamı daha iyi anlaşılacaktır. Dinimizde insanlar arası ilişkilere ihtimam gösterildiği gibi bilhassa anne babanın ve yakınlardan başlayarak akrabaların ziyaret edilmesi ve her türlü desteğin verilmesi son derece önemli bir prensiptir. Bir âyet-i kerîmedeوَاعْبُدُوااللهَوَلاَتُشْرِكُوابِهِشَيْئًاوَبِالْوَالِدَيْنِاِحْسَانًاوَبِذِىالْقُرْبَىوَالْيَتَامَىوَالْمَسَاكِينِوَالْجَارِذِىالْقُرْبَىىوَالْتَّقُوااللهَالَّذِىتَسَآءَلُونَبِهِوَاْلاَرْحَامَاِنَّاللهَكَانَعَلَيْكُمْرَقِيبًا“Ey insanlar! ... Adını

kullanarak birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah'tan ve akrabalık haklarına riayetsizlikten sakının. Şüphesiz Allah, zerinizde gâzileyicidir. (en-Nisâ; 4/1)

Resûl-i Ekrem -sallâllâhu aleyhi ve sellem- de "Allah'a ve âhiret gâmlarına iman eden kimse akrabasına iyilik etsin." buyurmuş, (Buhârî; Edeb, 85) İslâm'la ilk muhatap olan bir âkil kimseye de benzer anlamda emir ve tavsiyelerde bulunmuştur. Amr bin Abese isimli sahabeden nakledilen uzunca bir hadiste bunun rûneğini gâmlmekteyiz. O diyor ki: Cahiliye dönemindeyken insanların dalâlet ve zere olduğunu, hiçbir işe yarayacak harekette bulunmadıklarını biliyordum. Âkil; onlar putlara tapıyorlardı. Derken bir zatın önemli haberler verdiğini duydum. ...Onunla gâml;şme yolu aradım. Mekke'de kendisine ulaştım ve: - Sen kimsin, necisin, diye sordum. "Peygamberim." diye cevap verdi. - Peygamber ne demek, dedim. "Beni Allah gâml;nderdi." dedi. - Seni hangi vazifeyle gâml;nderdi, diye sordum. Efendimiz -sallâllâhu aleyhi ve sellem-: "Akrabayı koruyup gâml;zetmek, putları kırmak ve Allah'ın bir olduğunu ilan edip O'na ortak koşulmaması gerektiğini anlatmakla gâml;revlendirdi." buyurdu. (Müslim, Mâsâ;fir; Edeb, 294) Ebû Eyyûb el-Ensârî -radıyallâhu anh-'ın naklettiği rivayete gâml;re Resûlullah'a bir adam gelir ve der ki: - (Ya Resûlallah) Beni cennete yaklaştıracak ve cehennemden uzaklaştıracak amelin ne olduğunu sâml;yer misin? Peygamberimiz şâml;yle buyurur: "Allah'a ibadet eder, O'na hiçbir şeyi ortak koşmaz, namazı dosdoğru kılar, zekâtı verir, akrabalarına karşı iyi muamelede bulunursun." Sorusunun cevabını alan adam geri dönüp giderken Efendimiz yanındaki ashabına: "Eğer bunlara sınıksız sarılırsa cennete girer." buyurdu. (Müslim, İmân, 14) Akrabalık ilişkilerinin devamı cenneti kazanma vesilesi sayılırken bu ilişkileri koparmak ve akrabalık hukukuna riayet etmemek de Allah'ın rahmetinden uzak kalmaya sebep olmaktadır. Ebû Hureyre -radıyallâhu anh-'den rivayet edildiğine gâml;re Resûlullah -sallâllâhu aleyhi ve sellem- şâml;yle buyurdu: "Allah Teâlâ; varlıkları yaratma işini tamamlayınca, akrabalık bağı (rahim) ayağa kalkarak: - (Huzurunda) bu duruş, akrabalık bağı koparan kimseden sana sığınanın duruşudur, dedi. Allah Teâlâ;: - Pekâlâ; seni koruyup gâml;zeteni gâml;zetmeme, seninle ilgisini kesenden rahmetimi kesmeme râcâ; değil misin, diye sordu. Akrabalık bağı: - Elbette, râcâ;zıyım, dedi. Bunun zeline Allah Teâlâ;: - Sana bu hak verilmiştir, buyurdu. (Buhârî; Edeb, 13, Müslim, Birr, 16) Bu husustaki bir hadis-i kudsî de şu meâldedir: "Allah Teâlâ; buyurur ki: Ben Rahmân'ım. Rahim (akrabalık bağı) var ya, işte onu kendi isimimden bir isim olarak tâml;rettim. Ona riâc;yet edene Ben iyilik ve ihsanda bulunurum. Onu koparanı da lutf ve merhametinden mahrum bırakırım." (Ebû Dâvûd, Zekât, 45) Ebû Hureyre'nin naklettiği bir hadis-i şerif ise akrabayla ilişkisini kesenin hazînen durumunu şâml;yle belirtmektedir: "Her Cuma gecesi insanoğlunun amelleri Allah'a arz olunur. Ancak akrabasıyla alâcâ;kasını kesen kimsenin amelleri kabul edilmez." (İbn-i Hanbel, II, 484) Hz. Peygamber -sallâllâhu aleyhi ve sellem-, zulûm ve haksızlık edip haddi aşan ile akrabalık ilişkilerini kesen kimseye daha dâml;nyada iken cezasının verileceğini ve bunun da âcâ;hiretteki cezaların yerine geçeceğini beyan buyurmuştur. (Ebû Dâvûd, Edeb, 43; Tirmizî; Kıyâmet, 57) Ayrıca Efendimiz, akrabalık ilişkilerine riayetin dâml;nyadaki semeresine şâml;yle işaret etmektedir: "Rızkının âccedil;oğalmasını, âml;mrâml;n uzamasını isteyen kimse, akrabasını kollayıp gâml;zetsin." (Buhârî; Edeb, 12, Müslim, Birr, 20, 21) Akrabalarını ziyaret ettiği hâcâ;de onlardan olumlu muamele gâml;rmeyenlerin dahi ilişkilerini kesmemeleri gerekir. Bununla birlikte, yakınları tarafından kendilerine alâcâ;ka gâml;sterilen

kişilerin karşılık vermemeleri durumunda onların büyük bir mesuliyet içinde olduğu unutulmamalıdır. Nitekim Ebû Hureyre -radiyallâhu anh-'den rivayet edildiğine göre bir adam: - Yâ Resûlallah! Benim akrabam var. Ben kendilerini ziyaret ediyorum, onlar bana gelip gitmiyorlar. Ben onlara iyilik ediyorum, onlar bana kötülük ediyorlar. Ben onlara anlayışlı davranıyorum, onlar bana kaba davranıyorlar, dedi. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem -sallallâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyurdu: “- Eğer dediğin gibi isen, akrabana sıcak kül yediriyor gibisin. Şayet bu şekilde davranmaya devam edersen, onlara karşı senin yanında Allah Teâlâ'nın görevlendireceği bir yardımcı dâimâ bulunacaktır.” (Müslim, Birr, 22) Hadis-i şerifte geçen “onlara sıcak kül yediriyor gibisin” ifadesi bir teşbihtir. Peygamberimiz -sallallâhu aleyhi ve sellem-, akrabasından ilgi gördüğü halde aynı şekilde karşılık vermeyen kimselerin içinde bulunduğu hâli, sıcak kül yiyeenin acı ve ıstıraplı hâline benzetmiştir. Her ne kadar yakınları tarafından karşılık görme bile kişinin yaptığı iyiliğe devam etmesi gerektiğini Fahr-i Kâinât -sallallâhu aleyhi ve sellem- şöyle belirtmektedir: “Akrabasının yaptığı iyiliğe aynıyla karşılık veren, onları koruyup gözetmiş sayılmaz. Akrabayı koruyup gözeten adam, kendisiyle ilgiyi kestikleri zaman bile, onlara iyilik etmeye devam edendir.” buyurmuşlardır. (Buhârî, Edeb, 15) Hatta akrabaları Müslüman olmasa bile kişi, onlarla belli bir hukukunun olduğunu unutmamalıdır. Bir ayet-i kerîmede Müslüman olmayan anne ve babaya Allah'ı inkâr etmek için zorladıkları takdirde itaat edilmemesi emredilmekte, hemen peşinden de

فِى
الدُّنْيَا
مَعْرُوفًا
“Onlarla dünyada iyi geçin!” buyrulmaktadır. (Lokman 31/15) Hz. Ebû Bekir'in kızı Esmâ-radiyallâhu anhümâ- diyor ki, İslâm'ı kabul etmemiş olan annem Resûlullah zamanında yanıma gelmişti. Peygamberimizin görüşünü almak için: - Annem, beni özleyip gelmiş. Ona ikramda bulunabilir miyim, diye sordum. Resûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem-: “- Evet, annene iyi davran!” buyurdu. (Buhârî, Hibe, 30; Müslim, Zekât, 50) Muhtaç durumdaki akrabaya yapılacak iyilik ve yardımların başkalarına yapılacak hayırlardan ecir ve sevap bakımından daha üstün olduğu bilinmelidir. Konuyla ilgili olarak Hz. Peygamber -sallallâhu aleyhi ve sellem- şöyle buyuruyor : “Yoksula verilen sadaka bir, akrabaya verilen ise iki sadaka sevabı yerine geçer: Biri sadaka sevabı, öteki de akrabayı koruyup gözetme sevabıdır.” (Tirmizî, Zekât, 26) İyiliğin öncelikle akrabaya yapılmasıyla ilgili bir başka rivayeti Enes -radiyallâhu anh- şöyle nakleder: Medine'de Ensâr arasında en fazla hurmalığı bulunan Ebû Talha idi. Ebû Talha'nın en sevdiği malı da Mescid-i Nebevî'nin karşısındaki Beyruhâ adlı hurma bahçesiydi. Resûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem- bu bahçeye girer ve oradaki tatlı sudan içerdi. Enes sözüne devamla der ki: لَنْتَنَالُواالْبِرَّحَتَّىتُنْفِقُوامِمَّاتُحِبُّونَوَمَا

تُنْفِقُوا
مِنْشَىْءٍ
فَاِنَّ
اللهَبِهِ
عَلِيمٌ “Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça, gerçek iyiliğe (asla) eremezsiniz” (Âl-i İmrân 3/92) âyet-i kerîmesi nâzil olunca, Ebû Talha, Efendimiz -sallâhu aleyhi ve sellem-'in yanına geldi ve: - Yâ Resûlallah! Cenâb-ı Hak sana “Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça, gerçek iyiliğe (asla) eremezsiniz” âyetini gönderdi. En sevdiğim malım Beyruhâ adlı bahçedir. Onu Allah rızası için infak ediyorum. Allah'tan onun sevabını ve benim için âhiret azığı olmasını dilerim. Beyruhâ'yı Allah'ın sana göstereceği şekilde kullan, dedi. Bunun üzerine Nebiyy-i Ekrem -sallâhu aleyhi ve sellem-şöyle buyurdu: “- Âferin sana! Kârılı mal dediğin işte budur! Seni duyduğum Ebû Talha. Onu akrabalarına vermeni uygun görüyorum.” Ebû Talha: - Öyle yapayım, yâ Resûlallah, dedi ve bahçeyi amcasının oğulları ve diğer akrabaları arasında taksim etti. (Buhârî, Vekâlet, 14; Müslim, Zekât, 42) Diğer taraftan fakir ve güçsüz iken hayır ve hasenattan bahsedip de zengin ve güçlü duruma yükselince başka türü davranmak Müslümana yakışmaz. İhtiyaç içindeki akrabalara iyilik her durumda düşünülmeli ve yapılmalıdır. Kur'ân-ı Kerîm bu vasıftaki kişileri şu çarpıcı üslûbuyla yermektedir:
فَهَلْ
عَسَيْتُمْ
اِنْ
تَوَلَّيْتُمْْ
اَنْ
تُفْسِدُوا
فِى
اْلاَرْضِ
وَتُقَطِّعُوآ
اَرْحَامَكُمْ“(Ey münafıklar !) Siz iş başına geçecek olursanız, yeryüzünde fesat çıkarır, akrabalarla ilginizi kesersiniz, değil mi? İşte Allah'ın lânete uğrattığı, kulaklarını sağır, gözlerini kör ettiği kimseler bunlardır.” (Muhammed 47/22, 23) Akrabalık ilişkilerinin nasıl sağlanacağı hususu kişilerin konumlarına göre değişir. Mesela yakınlar karşı tatlı sözlü, güler yüzlü olmak, selâmlaşmak, hâl hatır sormak, ziyaret etmek, mektuplaşmak, elden geldiği kadar onların sevinçlerine ve hüzünlerine ortak olmak, hediyeleşmek, ikramda bulunmak ve gerektiğinde maddî destek sağlamak iyi ilişkilerin bir gereğidir. Emir ve tavsiyeleriyle sıla-i rahimin önemine vurgu yapan Peygamberimiz -sallâhu aleyhi ve sellem- aynı zamanda kendi hayatında, uzak yakın demeden bütün akrabalarıyla irtibatını sürdürüştür. Bilindiği gibi Resûl-i Ekrem -sallâhu aleyhi ve sellem- kendisi dünyaya gelmeden evvel babasını, altı yaşında iken de annesini kaybetmişti. Dolayısıyla o, önce dedesi daha sonra da amcası Ebû Tâlib'in yanında büyümüş, bu esnada amcasının eşi Fatıma Hanım, Efendimize kendi çocuğu gibi bakmış, bazen çocuklarından bile üstün tutmuştur.

Müslüman olup Medine'ye hicret eden bu hanım sahabe vefat ettiğinde Resûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem- çok üzülmüş ve “Annem öldü.” demiştir. Ayrıca onu kendi gömleği ile kefenletmiş, hatta kabre konulmadan önce bir müddet kabrine uzanıp yatmıştır. Sahâbîler: - Ya Resûlullah Fatıma için yaptığını başka hiç kimseye yapmadın, dediklerinde; Efendimiz şu cevabı vermiştir: “- Ebû Tâlib'ten sonra bana, ondan daha çok iyilik eden birisi yoktur. Gömleğimi ona cennet hulleleri giydirilsin diye giydirttim. Kabir hâli kendisine kolay gelsin diye de kabrine uzandım.” (Yakûbî, II, 14; İbn Abdilber, İstîâb, IV, 1891) Peygamberimiz Hudeybiye umresi için Mekke'ye giderken Ebva'ya uğramış, burada bulunan annesinin kabrini ziyaret etmişti. Kabri eliyle düzeltmiş, bir taraftan da ağlamıştı. Niçin ağladığı sorulunca da: “Annemin bana olan şefkat ve merhametini hatırladım da bu sebeple ağladım.” buyurmuştu. (İbn-i S'ad, Tabakât, I, 116, 117) Efendimiz, Ebvâ köyünde kendisiyle beraber annesinin ölümünü gören dadısı Habeşli Ümmü Eymen'i de zaman zaman evinde ziyaret eder, onun hakkında: “Annemden sonra benim annemdir.” derdi. (İbnü'l-Esîr, Üsdü'l-ğâbe, VII, 303) Amcası Abbas -radiyallahu anh- ile ilgili şu haber de dikkat çekicidir: Bir gün Abbas -radiyallahu anh- öfkeli bir hâde Hz. Peygamber'in yanına gelir. Resûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem-: “- Seni öfkeleniren nedir?” diye sorar. Hz. Abbas: - Kureyş'in bizimle alıp veremediği nedir? Kendi aralarında birbirlerine karşı güler yüzlü davranırlar, bizimle karşılaştıklarında surat asarlar, der. Bu duruma Hz. Peygamber de öfkelenir. Öyle ki öfkeden yüzü kızarır ve şöyle buyurur: “Nefsimi elinde tutan Zat-ı Zü'l-Celâ'e yemin olsun ki Allah ve Resûlü için sevmediğiniz sürece hiç birinizin kalbine iman girmez.” Sonra devamla der ki: “Ey insanlar, her kim amcama eziyet ederse mutlaka bana eziyet etmiş olur. Zira kişinin amcası babası yerindedir.” (Tirmizî, Fiten, 28) İbn-i Abbas -radiyallâhu anhuma- anlatıyor: Resûlullah birgün (babam) Abbas'a dedi ki: “- Amcacığım, sen ve oğlun Pazartesi sabahı bana gelin, sizlere dua edeyim. Allah bu dua bereketiyle sana ve oğluna hayırlar versin.” Babamla birlikte Resûlullah'a gittik. Bize birer elbise giydirdi ve şöyle dua buyurdu: “Allah'ım! Abbas'ı ve oğlunu zâhir ve batın hiçbir günahın hâriç kalmayacağı mağfiretinle bağışla. Allah'ım! Onu çocuğu sebebiyle muhafaza buyur.” (Tirmizi, Menakıb, 28) Yine Fahr-i Kâinât -sallallâhu aleyhi ve sellem- süt annesi Halime'ye de iyi davranmış, o yanına gelince çok sevinmiş, sırtındaki ridasını yere sererek onu üzerine oturmuş ve “Anneciğim, anneciğim!” diye hitap etmiştir. (İbn Sa'd, I, 113, 114) Benzer bir olay Amir bin Vâsıla -radiyallahu anh- tarafından şöyle anlatılır: Resûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem-'i Cîrane denen yerde et taksim ederken gördüm. Ben, o zaman çocuktum ve kesilen develerin kemiklerini taşıyordum. O anda bir kadın gelip Hz. Peygamber'e yaklaştı. Bunun üzerine Resûl-i Ekrem -sallallâhu aleyhi ve sellem- hırkasını yere serdi. Kadın onun üzerine oturdu. Ben: - Bu kimdir, diye sordum. - Süt annesidir, dediler. (Ebû Dâvûd, Edeb, 119, 120) Bir başka rivayete göre, henüz Mekke döneminde iken sütannesi Halime yanına gelmiş, Peygamberimize kıtlık ve kuraklıktan şikayet etmişti. Efendimiz -sallallâhu aleyhi ve sellem- ona kırk koyun ve yiyecek yüklü bir deve vererek memleketine göndermişti. (İbn Sa'd, I, 113, 114) Peygamberimiz -sallallâhu aleyhi ve sellem- çok uzak akrabaları bile yad etmekten geri kalmamış insanlar arası münasebetlerde bu durumun önemine daima vurgu yapmıştır. Ebû Zer -radiyallâhu anh-'den rivayet edildiğine göre Resûlullah -sallallâhu aleyhi ve sellem- birgün

ashabına şöyle hitab etti: “Siz kırât denen bir ölçü biriminin kullanıldığı Mısır'ı fethedeceksiniz. Oranın halkına iyi davranmanızı tavsiye ediyorum; vasiyetimi tutunuz. Zira onlarla bir ahid ve emânımız, bir de akrabalık bağımız vardır.” (Müslim, Fezâilü's-sahâbe, 226) Bir diğer kayda göre de Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “... onlarla ahid ve emân görevi ve hısımlık bağı vardır.” (Müslim, Fezâilü's-sahâbe, 227) Bilindiği üzere, Peygamber Efendimiz'in soyu Hz. İsmâil'e dayanmaktadır. Hz. İsmâil'in annesi Hz. Hâcer Mısırlı olduğu için Efendimiz Mısırlıları akraba saymakta, böylece kendisini onlarla ahid yapmış ve kendilerine emân vermiş kabul etmekte, dolayısıyla Mısır fethedildiği zaman halkına iyi davranılmasını tavsiye etmektedir. Resûl-i Ekrem -sallallâhu aleyhi ve sellem-'in Mısırlılarla olan ikinci yakınlığı ise hısımlık bağıdır. Hatırlanacağı gibi Hz. Peygamber -sallallâhu aleyhi ve sellem-, hicretin yedinci yılında devrin bazı hükümdarlarını İslâm'a dâvet ederken İskenderiye Mukavkısı'na da bir mektup göndermişti. Mukavkıs İslâmiyet'i kabul etmemekle beraber Resûl-i Ekrem'e bazı hediyeler göndermişti. Hediyeler arasında bulunan Mâriye isimli cariye ile Peygamberimiz evlenmiş, bu evlilikten oğlu İbrahim dünyaya gelmişti. Böylece Resûlullah ile Mısırlılar arasında, dededen gelen akrabalık bağından sonra bir de hısımlık bağı oluşmuştu. Hâsılı Hz. Peygamber'in sünnetinde, her hâlukârda uzak veya yakın akrabaya değer verilmesi, akrabalık bağının korunup yaşatılması teşvik ve telkin edilmektedir. Ne acıdır ki bizler bugün iki göbek sonraki akrabamızı unutmuş durumdayız. Meselâ dedemizin amcasının oğlu, ninemizin kardeşinin kızı dendiği zaman, aramızda hiçbir bağ kalmamış gibi düşünebiliyoruz. Ne onlara gitmeyi, ne de onların bize gelmesini istiyoruz. Bilhassa şehirlere doğru yaklaştıkça akraba ilişkilerinin zayıfladığını, hatta kaybolma noktasına geldiğini görmekteyiz. Bunun en önemli sebebi, modern dünyanın bizlere sunduğu hayat tarzının sonucu kendi değerlerimizden uzaklaşmamızdır. Hâlbuki bizim kültürümüzde akrabalar insanın ilk tanıdığı, sevdiği, insanî münasebetlerini geliştirdiği, şirin ve sıcak bakışlardan oluşan çevresidir. Bu çevreyi oluşturan bağlar ise tesbih tanelerini bir araya getiren ipliğe benzerler. Söz konusu ipliği koparmak uygun olmadığı gibi kuvvetlendirmek de Müslümanlığımızın gereğidir

[İslam ve Hayat, Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)